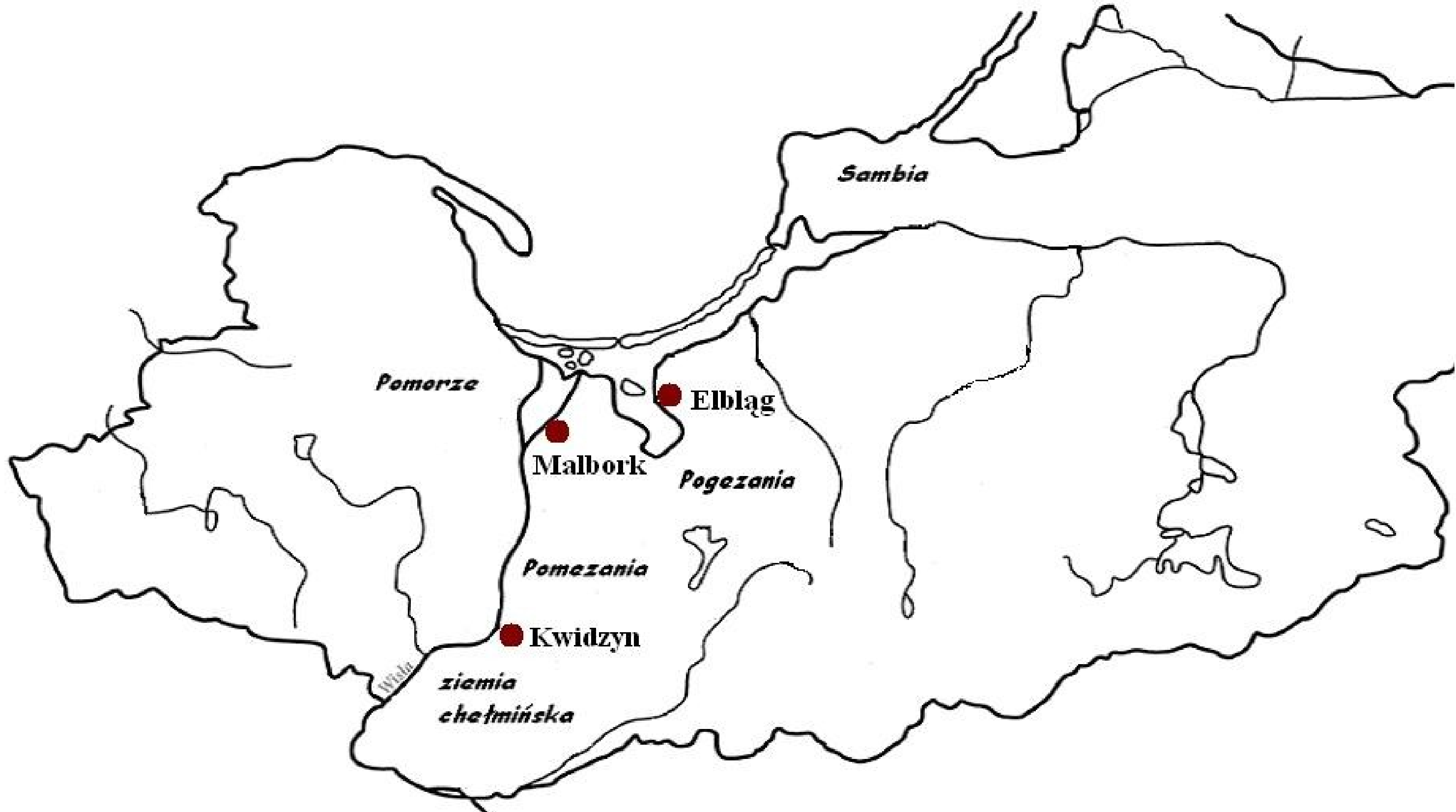

mgr Alicja Mutrynowska
(mail:mutrynowska.alicja@gmail.com)

Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja
Kopernika w Toruniu

ul. W. Bojarskiego 1, 87-100 Toruń

Mapa: Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach w I połowie XV wieku
(oprac. własne)

Zjazdy stanowe w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach

XIII w. – pierwsze zjazdy stanowe na terenie państwa krzyżackiego w Prusach
l. 50. XIV w. – pierwsze wspólne zjazdy rycerstwa i mieszczan z całych Prus
pierwsze zjazdy – zwoływane sporadycznie przez wielkiego mistrza, dotyczące ważnych ogólnopaństwowych spraw wewnętrznych
po 1410 r. – wzrost politycznych aspiracji poddanych Zakonu (głównie rycerstwa)
od l. 30. XV w. – zjazdy stanowe zwoływane przez rycerstwo i mieszczan bez wiedzy i zgody wielkiego mistrza
l. 40. XV w. – obrona postanowień przywileju chełmińskiego na zjazdach stanowych
l. 50. XV w. – zjazdy stanowe forum działalności Związku Pruskiego

polityczna rola zjazdów stanowych w I połowie XV w.: jedna z najpowszechniejszych, najbardziej dostępnych i dających duże możliwości wpływania na władzę krajową form aktywności politycznej pruskiego rycerstwa; wskaźnik uczestnictwa w życiu publicznym zarówno reprezentowanego regionu, jak i całego państwa; możliwość zdobycia prestiżu oraz zaistnienia na scenie politycznej; forma realnego wystąpienia z żądaniami wobec Zakonu, okazja do budowania podstaw antyzakonnej opozycji oraz elity pruskiego rycerstwa

Przykłady ważnych decyzji zapadających na wybranych zjazdach stanowych w Elblągu, Kwidzynie i Malborku w I połowie XV w.

- 19 III 1430 r. Elbląg – projekt utworzenia rady przy wielkim mistrzu, powołanej przez wielkiego mistrza i stany, zajmującej się sprawami własnościowymi i zatwierdzaniem podatków, żądanie zakazu więzienia poddanych bez wyroku sądowego (postulaty odrzucone przez wielkiego mistrza)
- 24 VIII 1438 r. Elbląg – kwestie niespełnionych postulatów ekonomicznych (m. in. cło funtowe)
- 21 II 1440 r. Elbląg – decyzja o powołaniu organizacji dla obrony interesów rycerstwa i miast pruskich
- 14 III 1440 r. Kwidzyn – powołanie Związku Pruskiego
- 5 V 1440 r. Elbląg – zgoda wielkiego mistrza Paula von Rusdorf na zniesienie cła funtowego i powołanie trybunału sądowego
- 11 X 1442 r. Malbork – próba przywrócenia cła funtowego przez wielkiego mistrza Konrada von Erlichshausen; zwołanie na zjazd tylko rycerstwa; nieobecność delegatów ziemi chełmińskiej jako wyraz solidarności z miastami
- 20 IV 1450 r. Elbląg – wybór nowego wielkiego mistrza Ludwika von Erlichshausen; wymuszenie przez stany rozpatrzenia zgłoszonych postulatów (m. in. żądanie corocznego zwoływania sądu) jeszcze przed złożeniem hołdu; zmiana formuły przysięgi hołdowniczej (odtąd składana na wierność wielkiemu mistrzowi, a w razie jego śmierci – następcy, a nie całemu Zakonowi)

Akt powołania Związku Pruskiego, AP Toruń
źródło: Internet

Elbląg, Kwidzyn, Malbork jako miejsca zwoływania zjazdów stanowych w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w I połowie XV wieku

Tabela: Udział delegatów rycerstwa państwa zakonu krzyżackiego w zjazdach stanowych (1410 – 1454 r.)

źródło: *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens* (dalej: ASP), hg. v. M. Toeppen., Bd. I – IV, Leipzig 1878.

Lp	Zjazdy stanowe	liczba delegatów rycerstwa
1	26 III 1413 r. Malbork	15
2	7 VII 1414 r. Malbork	4
3	18 XII 1418 r. Elbląg	4
4	zjazd w Wielonie V 1423 r.	18
5	12 XI 1432 r. Elbląg	4
6	22 III 1435 r. Elbląg	4
7	6 XII 1435 r. Toruń	4
8	24 VIII 1438 r. Elbląg	40
9	21 II 1440 r. Elbląg	30
10	5 V 1440 r. Elbląg	73
11	19 X 1440 r. Gdańsk	3
12	14 III 1442 r. Elbląg	5
13	11 X 1442 r. Malbork	26
14	16 XII 1442 r.	13
15	30 IV 1445 r. Elbląg	16
16	17 VII 1446 r. Kwidzyn	4
17	3 VIII 1446 r. Malbork	2
18	20 IV 1450 r. Elbląg	51
19	9 XII 1450 r. Elbląg	18
20	29 XII 1450 r. Elbląg	32
21	22 VII 1451 r. Kwidzyn	4
22	24 IX 1451 r. Elbląg	15
23	19 III 1452 r. Kwidzyn	2
24	15 VI 1452 r. Kwidzyn i Gniew	21
25	27 VIII 1452 r. Kwidzyn	27
26	20 IX 1452 r. Chełmno	54
27	14 X 1452 r., 17 X 1452 r. Kwidzyn, Grudziądz	7
28	8 IV 1453 r. Kwidzyn	12
29	24 IV 1453 r. Toruń	11
30	29 V 1453 r. Toruń	9
31	10 VIII 1453 r. Grudziądz	28
32	24 VIII 1453 r. Toruń, Braniewo	16
33	28 IX 1453 r. Kwidzyn	4

Elbląg:

- 1237 r. – założenie przez Krzyżaków grodu obronnego
- 1246 r. – przywilej lokacyjny (prawo lubeckie) nadany przez wielkiego mistrza Heinricha von Hohenlohe
- l. 40. XIII wieku – budowa zamku krzyżackiego
- 1251 r. – ustanowienie siedziby mistrza krajowego Zakonu oraz miejsca zebrań kapituły pruskiej, zamek elbląski najważniejszym centrum administracyjnym w państwie krzyżackim do 1309 r.
- do 1261 r. – siedziba biskupów warmińskich
- ważny port krzyżacki
- XIV w. – sukcesy gospodarcze (dostęp do towarów eksportowanych na Zachód, brak większej konkurencji, bezpieczne drogi morskie, silna pozycja Hanzy)

XV w. – kryzys handlu (wojny na Bałtyku, wzrost konkurencji ze strony Zakonu Krzyżackiego i rozwijającego się Gdańska, zmiana warunków żeglugi w rejonie Elbląga)

22 VII 1410 r. – przybycie poselstwa do Sambrodo w celu złożenia hołdu Władysławowi Jagielle

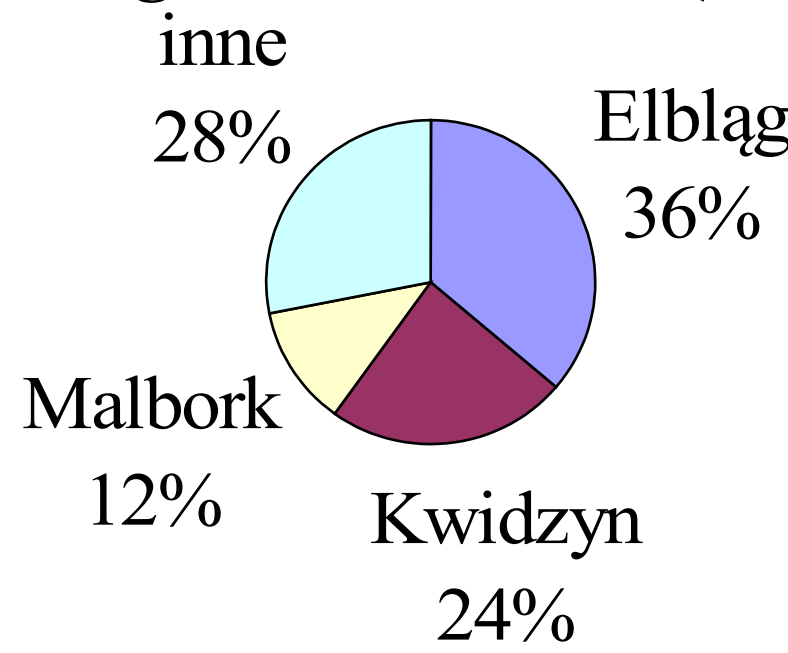
Kwidzyn:

- 1233 r. – założenie przez Krzyżaków prowizorycznego grodu
- 1234 r. – powstanie miasta, potwierdzone odrębnym, nieznanym przywilejem lokacyjnym (prawdopodobnie prawo chełmińskie)
- zniszczenie miasta podczas I i II powstania pruskiego
- pocz. l. 50. XIII w. – przejście terenu przez bpa pomezańskiego; gród i miasto w rękach Kościoła
- 1254 r. – decyzja o budowie katedry biskupiej; miasto stolicą diecezji pomezańskiej
- 1285 r. – ustanowienie kapituły katedralnej; powołanie komtura zamkowego, któremu towarzyszył niewielki konwent ze względu na niezbyt częstą obecność biskupa w stolicy
- 1336 r. – odnowiony przywilej lokacyjny, wystawiony przez bpa pomezańskiego Bertolda von Riesenburg
- 19 IX 1410 r. – złożenie hołdu Jagielle przez bpa pomezańskiego, członków kapituły i kler
- 14 III 1440 r. – powstanie Związku Pruskiego

Malbork:

- 1276 r. – powstanie osady
- 1279 r. – budowa grodu
- 1286 r. – przywilej lokacyjny wystawiony przez mistrza krajowego Konrada von Tyrberch Młodszego lub rozszerzenie praw lokacyjnych (prawo chełmińskie)
- 1309 r. – przeniesienie stolicy wielkiego mistrza
- 1410 r. – nieudane oblężenie miasta przez wojska polsko – litewskie

Miejsca zwoływania zjazdów stanowych z udziałem rycerstwa w państwie zakonu krzyżackiego w l. 1410 - 54 (źródło: ASP)

Czynniki wpływające na przewodnią rolę Elbląga, Kwidzyna i Malborka jako miejsc zwoływania zjazdów stanowych w I połowie XV w.

- *bliskość regionów reprezentowanych przez zaproszonych delegatów z miejscem zwołania zjazdu (dominacja na zjazdach rycerstwa ziemi chełmińskiej, Pomorza, Pomezanii i Pogezanii), czas i koszty podróży, warunki komunikacyjne, położenie miast w centralnej części państwa zakonu krzyżackiego
- *decyzje zapadające na zjeździe (Malbork – sprawy poruszane przez wielkiego mistrza, tzw. zjazdy wierności, próby wykorzystania przez wielkiego mistrza sprzecznych interesów rycerstwa i miast dla osiągnięcia własnych celów; Elbląg – sprawy poruszane przez stany, obrona posiadanych praw; Kwidzyn – powołanie Związku Pruskiego)
- *podmiot zwołujący zjazd (Malbork – wielki mistrz; Elbląg, Kwidzyn – stany)